

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมและเนื้อเรื่องย่อโดยสังเขป

ประวัติความเป็นมาของวรรณกรรม

ลเบือกังกอร์วัด (Lpoeik Angkor Vat) เป็นวรรณกรรมเขมรสมัยหลังพระนครที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ เกี่ยวกับนครวัดของชาวเขมรสมัยหลังพระนคร ได้อย่างชัดเจน ความเชื่อเหล่านี้สืบเนื่องมาจาก นครวัดเป็นสิ่งก่อสร้างที่มีความงดงามสมบูรณ์ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม จนดูราวกับว่าความงดงามของนครวัดในสายตาของผู้พบเห็นนั้น เกินวิสัยที่มนุษย์ปุถุชนจะสามารถสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมอันวิจิตรนี้ได้ จึงเกิดเป็นนิทานปรัมปราซึ่งชาวเขมรได้เล่าสืบต่อกันมาเพื่อตอบคำถามในความไม่รู้ และอธิบายกำเนิดของนครวัดตามความเชื่อของชาวเขมรว่า พระอินทร์เป็นเทวดาผู้เนรมิตนครวัดขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับบนโลกมนุษย์ของพระเกตุมาลา พระโอรสผู้มีบุญญาธิการของพระองค์ ต่อมากวีได้นำนิทานปรัมปราเรื่องดังกล่าวมาประพันธ์เป็นบทร้อยกรองในชื่อว่า “ลเบือกังกอร์วัด” พรรณนาความงดงามของนครวัด และสดุดีกษัตริย์ผู้สร้างศาสนสถานแห่งนี้

อันเนื่องมาจาก “ลเบือกังกอร์วัด” เป็นวรรณกรรมร้อยกรองเขมรที่มีความเก่าแก่ดังที่กล่าวมาข้างต้น นักวิชาการทางด้านเขมรศึกษาหลายท่านได้ให้ความสนใจและศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องนี้ในหลายๆ ด้าน เช่น วรรณศิลป์, ความงดงามของภาษา และลักษณะคำประพันธ์ เป็นต้น การศึกษาวรรณกรรมเรื่อง “ลเบือกังกอร์วัด” เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1878 E.Aymonier¹ ได้พิมพ์เผยแพร่ “ลเบือกังกอร์วัด” ซึ่งเป็นฉบับที่คัดลอกด้วยลายมือของนักปราชญ์ชาวเขมรท่านหนึ่งชื่อ สุนเทียบ เป็นครั้งแรกในหนังสือ **Texts Khmer** พิมพ์ที่เมืองไซ่ง่อน ประเทศเวียดนาม เนื่องจากในสมัยนั้นยังไม่มีโรงพิมพ์ในประเทศเขมร ต่อมาในปี ค.ศ. 1882 – 1883 J. Moura² ได้แปลบางส่วนของ “ลเบือกังกอร์วัด” เป็นภาษาฝรั่งเศส ในชื่อว่า “Le poeme de Nocor-Vat par Pang” แล้วนำพิมพ์

¹E.Aymonier., “Édification d’ Angkor Vat , ou Satrade Prea ket Mealea” in **Textes Khmers**. (Saigon : études Asiatiques, 1878), 68-84.

²Jean Moura. “Le poème de Nocor- Vat Par pang” **Bulletin de la Societe Academique Indo-chinoises de France** (1882-83) : 197-203.

ในหนังสือ *Bulletin de la Societe Academique Indo-chinoise* นั่นคือ J.Moura ระบุนามผู้แต่ง “ลเบิกอังกอร์วัด” แต่ไม่ได้ระบุปีที่ประพันธ์ไว้ ประเด็นที่นักวิชาการทางด้านเขมรศึกษาหลายท่านให้ความสนใจ คือ “ปีที่กวีได้ประพันธ์ลเบิกอังกอร์วัด” และ “ผู้ใดเป็นผู้ประพันธ์ ลเบิกอังกอร์วัด” เนื่องจาก “ลเบิกอังกอร์วัด” นั้น มีการคัดลอกสืบทอดกันมาหลายฉบับ แต่ไม่มีฉบับใดเลยที่ได้บันทึกปีที่ประพันธ์วรรณกรรม ตลอดจนชื่อของกวีผู้ประพันธ์วรรณกรรมไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ชื่อ กวีผู้ประพันธ์ และปีที่กวีได้ประพันธ์นั้น ผู้ศึกษาวรรณกรรมเรื่อง “ลเบิกอังกอร์วัด” ในยุคต่อมา จะทราบได้จากคำประพันธ์ในบทแรกของวรรณกรรมเท่านั้น ดังความว่า

(បទពាក្យ)		
សាសន្តសេដ្ឋ	ឯកបញ្ចេ	សេសស្តម្ភ
ឆ្នាំកនក្សត្រ	វិស្សន័	សាធុការ
	គិលកាល	។
ន័ត្តស័ប្ប	ពូជពន្យត្រកូល	ជាតិវន្យ
នាមនៃអ្នកប៉ាន់(១)	ពាក់សាងសាស្ត្រ	លើកស្តីជា
	ច្បាប់ទេវមុខហេង	។

(បញ្ចកកតិ)		
សាស្ត្រសេដ្ឋ	เอกปัญญาโท	สโสดม
จนาวอกนัษัตร	วิวัฒน	สารุการ
	คิลกาลา	
ขมมอค์ตระกูล	พิชพงศตระกูล	ชาดิวงศา
นามในนักปาง	แต่งสร้างศาสตรา	ลเบิกอังกอร์เป็น
	ฉบับไปหน้าเทอญฯ	

ญก แดม³ นักปราชญ์ชาวเขมร ได้ศึกษาและสันนิษฐานเกี่ยวกับ “ลเบิกอังกอร์วัด” ไว้ในหนังสือชื่อ **คำถาม และการอธิบายต่างๆ เกี่ยวกับประวัติการณ์ของอักษรศาสตร์** ว่าปีที่วิได้ ประพันธ์ “ลเบิกอังกอร์วัด” ขึ้น น่าจะเป็น ปี ค.ศ. 1598 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระราชสมภาร เนื่องจากบทประพันธ์ในตอนต้นของ “ลเบิกอังกอร์วัด” ดังที่นำเสนอมาแล้วข้างต้น แต่งด้วยบทกาคคิ และกล่าวถึงปีที่แต่งไว้ว่า “เอกปีญจโท สโสดตม” แปลตรงตัวคือ เอก = 1, ปีญจ = 5, โท = 2 และ สโสดตม(เต็ม) = 0 ซึ่งจะหมายถึง ปีมหาศักราช 1520 หรือตรงกับ ปี ค.ศ. 1598

ต่อมาในปี ค.ศ. 1971 นักวิชาการชาวเขมร เพช บุน นิล⁴ เขียนบทความเรื่อง “นักปากับเรื่อง ลเบิกอังกอร์วัด” นำพิมพ์ลงในหนังสือ ชื่อ **ศาสตราจารย์ฉวน สุขัมภู ศึกษาค้นคว้า เรื่องนักประพันธ์เขมร** และในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ ฉวน สุขัมภู ได้เขียนเรื่อง “ลเบิกอังกอร์วัด” ในบทนำเพื่ออธิบายเกี่ยวกับผู้ประพันธ์ และสมัยของการประพันธ์ไว้ด้วย โดยสันนิษฐานว่าปีที่วิได้ ประพันธ์ “ลเบิกอังกอร์วัด” น่าจะได้แก่ปี มหาศักราช 1531 หรือ ตรงกับ ค.ศ. 1609 เนื่องจากบทประพันธ์ในบทกาคคิที่กล่าวข้างต้น ฉวน สุขัมภู และ เพช บุน นิล ได้วิเคราะห์ปีที่แต่งว่า คือปีมหาศักราช ที่ขึ้นต้นด้วย 15 (เอกปีญจ) จริง โดยในบทประพันธ์วรรคต่อมามีคำบอกปีว่า “ฉนำวอกนัษัทร วิวัฒน” หมายถึง ปีที่แต่ง คือ ปีวอก ซึ่งปีมหาศักราชที่ใกล้เคียงกับบทประพันธ์และตรงกับปีวอกนั้น มี 4 ปี คือ

ปีมหาศักราช 1494 ตรงกับ ปี ค.ศ. 1572

ปีมหาศักราช 1506 ตรงกับ ปี ค.ศ. 1584

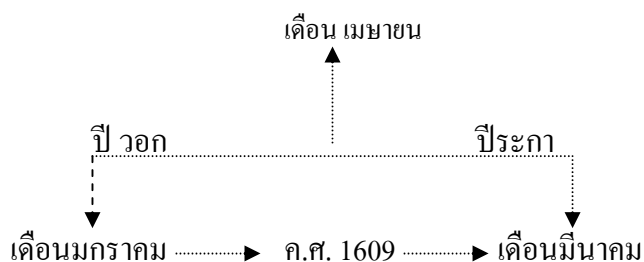
ปีมหาศักราช 1518 ตรงกับ ปี ค.ศ. 1596

ปีมหาศักราช 1530 ตรงกับ ปี ค.ศ. 1608

ทั้ง 4 ปีนี้ ปีที่ใกล้เคียงกับคำประพันธ์มากที่สุด เป็นปีมหาศักราช 1530 หรือ ค.ศ. 1608 แต่จากคำประพันธ์ในวรรคต่อจาก “เอกปีญจโท” คือ “สโสดตม” ซึ่งหมายถึง “เต็ม” นั้น ในภาษาเขมรอาจหมายถึง “เต็มจนย่างเข้า” ก็ได้

³ญก แดม, คำถาม และการอธิบายต่างๆ เกี่ยวกับประวัติการณ์ของอักษรศาสตร์ (พนมเปญ : หอสมุดวิทยาศาสตร์แห่งชาติ กรุงกโศล, 1959), 20-29.

⁴เพช บุน นิล, ศาสตราจารย์ฉวน สุขัมภู ศึกษาค้นคว้าเรื่องนักประพันธ์เขมร (พนมเปญ : มหาวิทยาลัยอักษรศาสตร์, 1971), 17-22.

ในการกำหนดปีของเขมร การขึ้นปีใหม่จะเริ่มขึ้นในเดือนเมษายน ขวาน สุขัมภู จึงคิดว่า ผู้แต่ง บอกรปีที่แต่งว่าหมายถึง ปี ค.ศ. 1608 หรือ มหาศักราช 1530 เต็ม หรืออย่างเข้าปีใหม่คือ ปีระกา ซึ่งปีที่ถัดจากปี ค.ศ. 1608 คือปี ค.ศ. 1609 หรือมหาศักราช 1531

ในปี ค.ศ. 1970 Saveros Lewitz⁵ นักวิชาการและนักปราชญ์ชาวเขมรได้ศึกษา “ลเบิกอังกอร์วัต” ไว้ในบทความชื่อว่า “Textes en Khmer Moyen Inscriptions Modernes d’ Angkor 2 et 3” ด้วยวิธีการทางนิรุกติศาสตร์ โดยเปรียบเทียบภาษาร้อยกรองในวรรณกรรมเรื่องนี้กับ วรรณกรรมร้อยกรองในสมัยเดียวกันคือ ฉบับ (กฎแห่งความประพฤติ), IMA. (Inscriptions moderns d’Angkor) และ รามเกียรติ์ ซึ่งวรรณกรรม 3 เรื่องนี้ทราบสมัยปีที่แต่งอย่างชัดเจน มีการใช้ภาษาในการประพันธ์ และรูปแบบการประพันธ์ที่คล้ายคลึงกันอย่างมากกับ “ลเบิกอังกอร์วัต” Saveros Lewitz จึงระบุว่า “ลเบิกอังกอร์วัต” เป็นวรรณกรรมเขมรสมัยกลาง แต่งเมื่อปี มหาศักราช 1542 หรือ ค.ศ. 1619 (พ.ศ. 2162) ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทชัยเชษฐาที่ 2 (พ.ศ. 2161 – 2171)

ในปี ค.ศ. 1985 Khing Hoc Dy ได้รวบรวม “ลเบิกอังกอร์วัต” ฉบับต่างๆ พิมพ์เป็นเล่มเดียวกันในหนังสือ ชื่อ **Lpoek Angkor Vat (Poeme d’Angkor Vat)** และยังสามารถเรียบเรียงบทนำซึ่งกล่าวถึงที่มาของ “ลเบิกอังกอร์วัต” และการวิเคราะห์ของนักปราชญ์ท่านต่างๆ แต่ Khing Hoc Dy ไม่ได้แสดงความคิดเห็นของตนเองในประเด็นของปีที่ประพันธ์วรรณกรรม จะแสดงความคิดเห็นไว้ก็แต่เพียงในประเด็นชื่อผู้ประพันธ์วรรณกรรมเท่านั้น ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

นักปราชญ์ ทั้ง 4 ท่าน คือ Saveros Lewitz , ญุก แลม , เพช บุน นิล และขวานสุขัมภู มีความเห็นตรงกันในเรื่อง ช่วงระยะเวลาที่กวีได้ประพันธ์วรรณกรรมชิ้นนี้ขึ้น คือในช่วง ค.ศ. 1598 – 1619 (พ.ศ. 2141 – 2162) แต่อย่างไรก็ดี ในบทที่ 109 วรรคที่ 4 ของ “ลเบิกอังกอร์วัต” กล่าวถึง “ญวนเก่าไตเซน”⁶ ซึ่งคำว่า “ญวนไตเซน” นี้ เป็นคำที่เพิ่งมีขึ้นในปี ค.ศ. 1773 (พ.ศ. 2316)⁷

⁵Lewitz,S., “Textes en Khmer Moyen Inscriptions Modernes d’ Angkor 2 et 3” **BEFFEO T. LVIII** (1970) : 99-100.

⁶Khing Hoc Dy,ed., **Lpoek Angkor Vat** (Paris : Association Culturelle, 1985), VIII.

ประการ ถึงแม้จะไม่ครบทุกจำนวนแต่อาจเป็นเหตุผลทางด้านสัมผัสของคำประพันธ์ที่จะทำให้จำนวนปี ที่กวีกล่าวคลาดเคลื่อนไปได้

ประเด็นชื่อกวีผู้ประพันธ์ “ลเบิกอังกอร์วัด” นั้น ไม่ปรากฏหลักฐานว่า กวีผู้ประพันธ์เป็นใคร และมีชีวิตอยู่ในสมัยใด เนื่องจากฉบับคัดลอกแต่ละฉบับมีการบันทึกชื่อผู้ประพันธ์ไว้อย่างไม่ชัดเจน จะมีก็แต่เพียงในคำประพันธ์บทที่ 2 กล่าวไว้ว่าผู้ประพันธ์ “ลเบิกอังกอร์วัด” ชื่อ “นักปาง” หรือ “ปาง” เป็นผู้ที่มีความยึดมั่นในศาสนา และมีชาติตระกูล

รัชสมัย

ราชโอรส (๑)

คุณศัพท์

ท้าวแสน

อังกอร์วัด

ชาติวงศ์

เบ็ญจกษัตริย์

ขมมอญตระกูล

นามในนักปาง

พิชพงษ์ตระกูล

แต่งสร้างศาสตรา

ฉบับไปหน้าทอง

ชาตวงศ์

ลเบิกอังกอร์เป็น

ในต้นฉบับตัวเขียน “ลเบิกอังกอร์วัด” ฉบับหนึ่ง ที่มีชื่อเรียกว่า “ลเบิกอังกอร์วัดแบบเก่า” มีการบันทึกชื่อไว้ว่า “สมเด็จพระสุคันธ” อยู่ด้านบนของคำประพันธ์ ซึ่งการบันทึกชื่อนี้ อาจหมายถึง ชื่อผู้แต่งหรือผู้คัดลอกก็ได้ Khing Hoc Dy สันนิษฐานไว้ว่า “สมเด็จพระสุคันธ” นี้เป็นสมณศักดิ์สงฆ์ คือ “สมเด็จพระสุคนธาธิบดี” สมเด็จพระสังฆราชฝ่ายธรรมยุติกนิกาย พระนามเดิมของพระสุคนธาธิบดี ที่กล่าวถึงในเอกสารฉบับนี้คือ “ปาน” หรือ “ปาง” ซึ่งเป็นพระสงฆ์ชาวเขมร ที่ได้เดินทางมาศึกษาในกรุงเทพฯ ได้เป็นศิษย์พระภิกษุวิชิตญาณเจ้าฟ้าหมามงกุฏ (รัชกาลที่ 4) เมื่อทรงจำพรรษาอยู่ที่วัดบรมนิวาส ต่อมาได้เป็นพระมหาปาน หลังจากนั้นพระมหาปานได้เดินทางกลับประเทศเขมรเพื่อเผยแผ่ธรรมยุติกนิกาย ท่านได้นิพนธ์ผลงานทางวรรณกรรมหลายเรื่อง เช่น รบากษัตริย์ โดยนิพนธ์ร่วมกับออกญาสุนทรโวหาร (มุก) ในสมัยนั้นท่านได้รับการยกย่องเป็นกวีนักปราชญ์คนสำคัญในราชสำนักเขมรหรือในขณะนั้นคือ ราชสำนักสมเด็จพระหริรัถยรามหาธิปไตย (พระองค์ด้วง) กับสมเด็จพระนโรดม สมเด็จพระสุคนธาธิบดี (ปาน) มรณภาพในปี พ.ศ. 2437⁸

⁸Ibid.,X.

แต่ในความคิดเห็นของ เพช บุญ นิธิ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับชื่อกวีผู้ประพันธ์ว่า “นักปาง” หรือ “ปาง” ในคำประพันธ์นี้มีบันทึกอยู่ในเอกสารมหาบุรุษแจมร์ซึ่งเป็นพระราชพงศาวดารกรุงกัมพูชา นักปางคือเจ้าอธิการเขตบาราย ในพระราชสมัยของพระบรมราชสมภารบารมีพิเศษฯ และเป็นผู้มีศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างมากตามคำกล่าวในบทประพันธ์ของกวีคือ

ภาสติภสฺส	ภาสติภสฺส	เผ่ายเผ่ายธรรม
ภาสติภสฺส	ภาสติภสฺส	โยธูปุณฺณ
	ภาสติภสฺส	ฯ
มีจิตศรัทธา	อาจารย์ศาสตรา	โดยตามครรลอง
คาถาบาลี	จริงจากเพรงปอง	แม่นดุจจะนี่ทอง
	อย่าคลาดเลยน้า	

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับกวีผู้ประพันธ์จากนักปราชญ์ทั้งสองท่าน คือ Khing Hoc Dy และ เพช บุญ นิธิ ไม่กล่าวถึงเหตุผลว่าเพราะเหตุใดท่านจึงคิดเช่นนั้น อาจเนื่องจากมีข้อมูลไม่เพียงพอ “นักปาง” หรือ “ปาง” ซึ่งเป็นผู้ประพันธ์นั้นไม่สามารถบอกได้ว่าเป็น “ปาง” ท่านใด กล่าวได้เพียงว่าผู้ประพันธ์ “ลเบิกอังกอร์วัด” มีชื่อว่า “นักปาง” หรือ “ปาง” เป็นผู้ที่มีศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างมาก ปรารถนาประพันธ์วรรณกรรมเพื่อเป็นบุญกุศลในชาติภพหน้าเท่านั้น

ในประเทศไทย นักวิชาการไทยหลายท่านได้ให้ความสนใจศึกษา “ลเบิกอังกอร์วัด” สงบ บุญคล้าย⁹ ได้ศึกษาลักษณะคำประพันธ์ร้อยกรองเขมรและแปลความ “ลเบิกอังกอร์วัด” เป็นภาษาไทย นำพิมพ์ลงในหนังสือ “ประวัติวรรณกรรมเขมร” เนื่องในวโรกาส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชฯ ทรงพระชนมพรรษาครบ 72 พรรษา

ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 เสาวนิต วิงวอน¹⁰ ได้ศึกษา “ลเบิกอังกอร์วัด” และนำพิมพ์ลงในหนังสือ สัมมนาทางวิชาการ “ยอยศธรรมิกราช” โดยกล่าวอธิบายว่า “ลเบิกอังกอร์วัด” เป็นวรรณกรรมสดุดีของเขมร ที่กวีชาวเขมรได้ประพันธ์ขึ้นเพื่อสดุดีเทิดพระเกียรติยศผู้สร้างนครวัด อันเป็นศาสนสถานที่สำคัญของเขมร

⁹สงบ บุญคล้าย, ประวัติวรรณกรรมเขมร (บุรีรัมย์ : สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, 2542), 181.

¹⁰เสาวนิต วิงวอน, วรรณกรรม-ศิลปะ สดุดี (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2538),

ในปี พ.ศ. 2545 ศานติ ภักดีคำ¹¹ ได้ถอดความ “ลเบิกอังกอร์วัด” ในชื่อ “ลเบิกอังกอร์วัด (ลำนานครวัด)” โดยถอดความเป็นภาษาไทยอย่างสละสลวยโดยตลอดเรื่องเป็นครั้งแรก โดยยึดตามมติของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ว่า ภาษาเขมรกับภาษาไทยเป็นภาษาที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นวิธีการแปลจึงควรแปลด้วยการถอดเฉพาะศัพท์ที่มีความหมายแตกต่างกับภาษาไทยเท่านั้น เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเทียบเคียงกับต้นฉบับเดิมได้

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นประวัติการศึกษาด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่อง “ลเบิกอังกอร์วัด” ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ว่านักวิชาการแต่ละท่านได้ศึกษาวิเคราะห์ “ลเบิกอังกอร์วัด” ในแง่มุมต่างๆ ตามที่แต่ละท่านมีความสนใจ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าข้อมูลจากวรรณกรรมเกี่ยวกับ การบรรยายภาพสลักตามจินตนาการของกวีมีความสำคัญและมีคุณค่าทางวิชาการ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ โดยนำมาเชื่อมโยงกับความรู้และการตีความภาพตามหลักวิชาการ ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นอกจากจะทำให้ทราบถึงความเหมือน และความแตกต่างของการบรรยายภาพสลักตามจินตนาการ กับภาพสลักจริงแล้ว ยังจะทำให้ทราบถึงความคิด ความเชื่อของกวีที่แสดงออกมาในการบรรยายภาพสลักตามจินตนาการ และสุนทรียภาพของการประพันธ์บทร้อยกรองอีกด้วย การวิจัยในครั้งนี้จึงอาจเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจด้านเขมรศึกษา อันจะนำไปใช้ในการศึกษาวรรณกรรมเรื่อง “ลเบิกอังกอร์วัด” ต่อไป

เนื้อเรื่องย่อโดยสังเขป

ลเบิกอังกอร์วัด แต่งด้วยคำประพันธ์ที่เป็นแบบฉบับของวรรณกรรมร้อยกรองเขมร 3 ชนิด คือ กากคติ พรหมคติ และพิโนล รวมทั้งหมด 509 บท คำประพันธ์ 3 ชนิดนี้มีจำนวนพยางค์และลักษณะสัมผัสตรงกับกาพย์ 3 ชนิด ที่ใช้แต่งในคำประพันธ์ของไทยกล่าวคือ กากคติเหมือนกาพย์สุรางคนางค์ พรหมคติเหมือนกาพย์ยานี และพิโนลเหมือนกาพย์ฉบัง

ลเบิกอังกอร์วัด ขึ้นต้นด้วยประณามพจน์ แต่งเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองเรียกว่า กากคติ ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 4 บท ช่วงแรกกล่าวถึงผู้แต่งชื่อ “ปาง” แต่งบทประพันธ์นี้จากนิทานปรัมปรา เรื่องพระเกตุมาลา ด้วยความตั้งใจมั่น ศรัทธา และปรารถนาให้แต่งเรื่องราวนี้ได้เสร็จสมบูรณ์ ต่อมาบทอธิษฐานแต่งเป็นคำประพันธ์ร้อยกรอง เรียกว่า พรหมคติ จำนวน 54 บท และบทกากคติจำนวน 57 บท มีเนื้อความโดยย่อว่า เมื่อสิ้นชีวิตแล้วขอให้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และได้ไปเกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตร ในภพชาติที่เกิดมาให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญแตกฉานในพระคัมภีร์ ให้มีจิตเมตตาเพื่อนมนุษย์ มีเสียงและโอวาทที่ไพเราะเป็นที่ฟังใจแก่ผู้ได้ยิน แม้ในชาตินี้ได้เกิดมาก็ได้แต่บุรุษรูปเหมือนของพระพิชิตมาร หวังในภพภาคหน้าจะได้ไปเกิดและอยู่เบื้องหน้าพระองค์

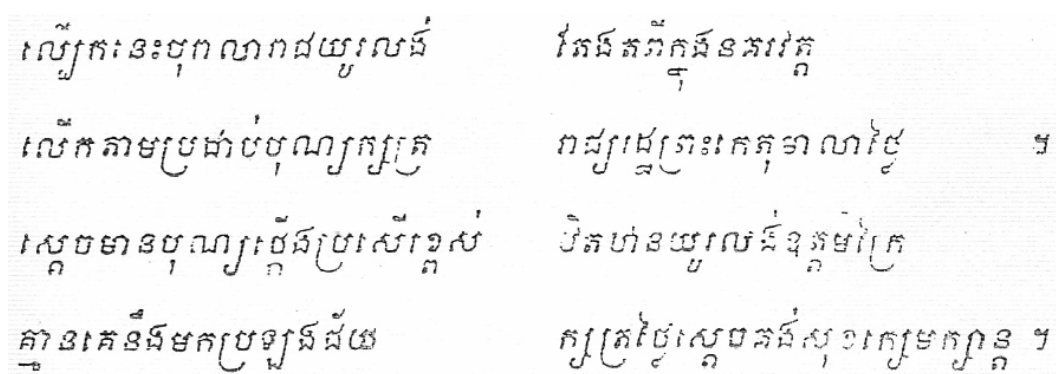
¹¹ ศานติ ภักดีคำ, นครวัด ทศนะเขมร (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ตั้งเซ็นเตอร์, 2545), 88.

เมื่อจบคำขอแล้ว ผู้แต่งเริ่มเรื่องว่า พระเจ้าวงศ์จักรย์เป็นกษัตริย์ซึ่งมีเดชานุภาพและปกครองบ้านเมืองโดยธรรม มีข้าราชการบริพารมากมายและมีบ้านเมืองน้อยใหญ่มาสาวมิภักดีเป็นจำนวนมาก พระองค์มีมเหสีคู่บุญบารมี พระนามว่าพระนางไท่ตี๋ ซึ่งมีพระสิริโฉมงดงามมาก มีพระโอรส พระนามว่า พระเกตุมาลา ซึ่งเป็นพระโอรสของพระอินทร์ลงมาจุติบนโลกมนุษย์ เมื่อครั้งประสูติกาลพระเกตุมาลานั้น ได้มีเหตุอัศจรรย์เลื่องลือไปถึงสวรรค์ พระอินทร์จึงได้เสด็จมานำพระเกตุมาลาไปยังไพชยนต์ มเหสีทั้งสี่ของพระอินทร์นั้นต่างก็เอ็นดูพระเกตุมาลาราวกับเป็นพระโอรสของตน แต่เนื่องจากพระเกตุมาลานั้นมีมารดาเป็นมนุษย์ เทวดาทั้งหลายต่างพากันเคียดแค้นเนื่องจากหมิ่นก่อกลายของพระเกตุมาลา พระอินทร์นั้นถึงแม้ว่าจะมีความอาลัยรักในพระโอรสที่ไม่สามารถจะให้พระเกตุมาลาอยู่บนสวรรค์ต่อไปได้ จึงมีบัญชาให้พระวิสสุกรรม เทวดาผู้เป็นเลิศในการก่อสร้างและศิลปะ ลงมาสร้างเมืองบนโลกมนุษย์ให้เป็นที่พักพิงของพระเกตุมาลา เมืองที่สร้างขึ้นโดยพระวิสสุกรรมนี้ มีความวิจิตรงดงามและอภิรมย์เช่นเดียวกับพระราชวังบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ทุกประการ

ในช่วงที่ 2 เป็นคำประพันธ์ร้อยกรองชื่อว่า พิณล จำนวน 284 บท มีเนื้อความโดยย่อคือพระราชวังที่พระวิสสุกรรมได้เนรมิตขึ้นประกอบด้วยปราสาททั้งห้าองค์ และสระน้ำ ซึ่งล้วนแล้วแต่ตกแต่งด้วยประติมากรรมอันวิจิตร ได้แก่ อารักษ์ อันประกอบด้วย ยักษ์, ครุฑ, ราชู, ช้างและสิงห์ ผنงด้านต่างๆ สลับเป็นรูปนางอัปสร ต่อมาเป็นการบรรยายถึง ภาพสลักเล่าเรื่องที่ปราสาทนครวัด ซึ่งเป็นการบรรยายเกี่ยวกับภาพสลักเรื่องรามายณะ แต่ก็ได้บรรยายด้วยจินตนาการตามเนื้อเรื่องรามเกียรติ์ โดยเริ่มจากตอนพระศิวะประทับที่เทวสภาเขาไกรลาส ต่อมาคือตอนพระนารายณ์อวตารเป็นพระราม, ตอนการยกศรที่มีธิดา, ตอนพระรามรบรามสูร รามสูรถวายศร 3 เล่ม คือ ศรไฟ(อัคนีवाद) ศรลม(พายุवाद) และศรน้ำ (วารุณศาสตร), ตอนสามนักขาหึง, ตอนศึกขร, ตอนพระรามตามกวาง, ตอนราวณะลักลิดา, ตอนสดาขุ้ดขวาง ถูกราวณะขว้างด้วยแหวนของนางลิดา, ตอนทรพิรบพาลี, ตอนพระรามสังหารพาลี, ตอนจองถนน ปราบท้าวมหาชมพู, ตอนหนุมานถวายแหวน, ตอนเผาลงกา, ตอนขับพิเภก, ตอนข้ามสมุทร, ตอนองคตลือสาร, ตอนสุกรีพิทักษ์, ตอนศึกกุ่มภกรณ, ตอนพระลักษมณ์ต้องศรอินทรชิต, ตอนอินทรชิตล้ม, ตอนราวณะคร่ำครวญถึงอินทรชิต

ต่อมาเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองชื่อว่า กากคคิ จำนวน 36 บท กล่าวถึง สวรรค์ ทั้ง 16 ชั้น นรกทั้ง 8 ขุม และการลงทัณฑ์ในนรกขุมต่างๆ ในช่วงนี้ มีการกล่าวถึง ภาพสลักรูปพระเกตุมาลา ซึ่งกำลังประทับบนบัลลังก์ทอดพระเนตรขบวนทัพซึ่งกำลังกราบถวายบังคมลาไปรบที่ ต่างเมือง และในช่วงที่ 2 ที่เป็นช่วงที่ก็ได้บรรยายภาพสลักเล่าเรื่องที่ปราสาทนครวัดตามจินตนาการ และสุนทรียภาพในการประพันธ์ร้อยกรอง เป็นส่วนเนื้อหาที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์

เปรียบเทียบกับภาพสลักจริงที่ปราสาทนครวัด ผลจากการเชื่อมโยงวรรณกรรมตามจินตนาการกับภาพสลักจริงนี้ นอกจากจะทำให้ทราบถึงจินตนาการของกวีแล้ว ยังจะทำให้ทราบถึงความคิด ความเชื่อของกวีในการนำเสนอานิทานปรัมปรา เรื่อง พระเกตุมาลา อันเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่ไม่มีลายลักษณ์อักษร มาถ่ายทอดตามความคิดความเชื่อเป็นบทประพันธ์ร้อยกรอง แสดงถึงการกำเนิดของนครวัดว่าเกิดขึ้นโดยเทพ ความเชื่อเหล่านี้ได้แสดงชัดเจนดังบทประพันธ์ในช่วงที่ 3 ซึ่งเป็นบทพินอลจำนวน 72 บท และลงท้าย 2 บท ซึ่งกวีได้กล่าวสรุปไว้ว่า ได้ประพันธ์เรื่องนี้ตามโบราณราชครู เพื่อ“ประดับบุญกษัตริย์”

ลเบิกนี้โบราณราชชาวล่วง
ขตามประดับบุญกษัตริย์
เสด็จมีบุญเถกิงประเสริฐสูง
ไม่มีใครมาประลองชัย

แต่งต่อจากในนครวัด
ราชรัฐพระเกตุมาลาไกล
จิตฐานชาวล่วงอุดมไกล
กษัตริย์ไกลคงสุขเกษมสานต์

“กษัตริย์” ในบทลงท้ายนี้ กวีกล่าวสรรเสริญพระเกตุมาลา เป็นผู้ทรงบุญญาธิการอันหาใครเสมอเหมือนมิได้ ถวายพระพรพระองค์ให้ทรงพระเกษมสำราญ จบเรื่องราวตามตำนานเพื่อสดุดีกษัตริย์เขมรตามความเชื่อแต่โบราณกาลว่า กษัตริย์นั้นเป็นผู้มีอำนาจเหนือมนุษย์ และเป็น เทวราชอย่างแท้จริง